

İSKENDER
ÖKSÜZ

BİLGİNİN
BİTTİĞİ YER

Bilginin bittiği yer

İskender Öksüz

Yapay zekâya üniversiteye giriş sınavı verdim. Türkiye ortalamasını yakaladı. Testte 40 soru vardı. 15 soruya doğru cevap verdi. Bu sonucu Türkçe öğretmeni ve eğitim alanında iş adamı genç dostum Esad Kıracı'la birlikte çözümledik. 2016'da, Lise tiplerine göre doğma zekâların sonuçları şöyle imiş:

Sosyal bilimler liseleri 30 ortalamayla birinci. Özel Fen Liseleri ve temel liseler sırasıyla 27 ve temel liselerde 20. Bunlar benim ChatGPT yapay zekâmdan daha başarılı. Fakat Anadolu İmam Hatiplere ve özel liselere yakın (17 ve 16 doğru), devlet liselerinin ortalamasına eşit (15) . 2016 yılında Ticaret Liseleri 29 soruyu yanlış çözüp ortalama 11 doğru yapmışlar. Bu doğma zekâlar da benim yapayın epey gerisinde.

Liselere göre puan dağılımında 2016 tarihinden daha yenisini bulamadık. Esad, puanların pandemiden ötürü muhtemelen düştüğünü söyledi. Hiç olmazsa çıkması mümkün değil dedi.

Bu tahmin doğru da yanlış da olsa şu sonuç apaçık ortada: Yapay zekâ, doğma insan zekâsına yakın bir başarı gösteriyor. Bu bir...

Bir gün üniversite sınavında birinci

İkincisi, yapay zekânın zaman içinde sürekli ustalaşacağı gerçeği. Çünkü yapay zekâ, sırf algoritmaya çalışılan bilgisayar programları gibi durağan değil. O hem algoritmaya, hem de tecrübe birikimine dayanıyor. Tecrübe birikimi de, adı üstünde, zaman içinde biriken bir kaynak. Geçen yazımda, Google'ın tercüme başarısının zaman içindeki artışına örnek vermiştim. Google veya ChatGPT'ye her soru sorduğunuzda, her kullandığınızda, ona bir şeyler ekliyorsunuz. Her kullanışında zekâsı bir çit daha artıyor. Şunu garanti edebilirim: ChatGPT ve bütün diğer yapay zekâ hizmetleri gelecek sene daha zeki, öbür sene gelecek seneden de zeki olacak. İnsanların malumat- bilgi becerilerinde seneden seneye bir değişim beklemiyoruz.

Bunun benzerini satrançta yaşamıştık. On yıllar önce IBM şirketi Derin Mavi dediği bir süper bilgisayarı satranç ustalarının karşısına çıkarmıştı. 1996'da altı oyunluk maçı Kasparov 4-2 kazandı. Bir yıl sonra rövanş maçını Derin Mavi 3,5'a karşı 2,5'la aldı. Makina öğrenir ve unutmaz!

O halde bilginin sonuna mı geldik. Hani malumat çağı, bilgi çağı falan diyorduk; bilgi işçilerinden bahsediyorduk. Biri çıkıp "Bilginin sonu ve son insan?" diye bir şey yazmasın; aman! Soru işaretini kasten koydum, Fukuyama "Tarihin sonu ve son insan?" teşhisini savunurken, "Ama ben sonuna soru işareti koymuştum." dedi... Bu da tecrübe işte. Tıpkı yapay zekânınki gibi.

Yıldızların bittiği yer

Bilginin sonu... Gençlik yıllarımda tek kitabını okumadan bırakmadığım Isaac Asimov'un baş eseri Vakıf üçlemesinin sonuncusunda Hari Seldon, İkinci Vakıf kurmaktadır. İkinci Vakıf, üstün bir güç olacaktır, çünkü tek tek insanların zekâsına değil, birçok insanın aynı anda paylaştıkları ortak zekâyaya dayanmaktadır. Herkes bu büyük atılımın hangi gezegende gerçekleşeceğini merak ederken Seldon o yeri bir şiirle açıklar. İpucu şöyledir: "Yıldızların bittiği yerde." Neresidir acaba "yıldızların bittiği yer"? Sonunda esrar şöyle tamamlanır: "Yıldızların bittiği yerde/ Evrenin başladığı yerde." Tek tek zihinlerin gücü yerine ortak zihin; tek tek yıldızların yerine evren.

Asimov'u terk etmeden, üçlemenin son kitabından yıllar sonra yazarın seriye bir kitap daha ekleyip

potu dörde çıkardığını da söyleyeyim.

Bunun yapay zekâ düşüncelerimle ne ilgisi var? Belki şöyle bir ilgisi var: Yapay zekâ tek kişinin zekâsı değil. Kendisinden yararlanan milyonlarca kişinin sorduğu sorularla gittikçe gelişen bir zekâ. Tek kişinin beceri ve bilgisine değil bütün bir internet evreninin bilgisine dayanan bir zekâ.

Bize insanlığımız kaldı - şimdilik

Bilginin bittiği yer...

Bir zamanlar, insanlar kalkıp da dinî konularda içtihat yapmaya kalkışmasın diye müçtehit olmanın zorluğunu anlatırlardı: "Kitabı, hadisi ve bütün içtihatları bileceksin." Şimdi bu bilgiyi bir flaş diskte taşıyabilirsiniz. Üstüne yazılmış bütün fıkıh kitaplarını da ekleyebilirsiniz. Üstelik bu metinlerin içinde arzu ettiğiniz gibi arama da yapabilirsiniz.

Tek başına malumat, tek başına bilgi, artık insanın tekelinden çıkıyor. Bilgiyi insanlar yaratıyor ama onun taşıyıcılığını makineler daha iyi beceriyor.

- Makineler bilgiyi almışsa, insana ne kaldı?

- İnsanlığı kaldı.

Bilginin bittiği yer; bilgeliğin başladığı yer. Ezberin bittiği yer; düşüncenin başladığı yer.

Bilgi makinelerde ama duygu, yaratıcılık, sentez, sevgi hâlâ insanlarda. O halde kendimizi de bizden sonraki nesilleri de geleceğe hazırlarken makinelerin erişemediği değerleri amaçlamalıyız.

Şimdilik erişemedikleri değerleri...